

גמ' חולין (יב-יג) - הכשר לקבלת טומאה ושחיטת עכו"ם

רב דניאל שטיין

א. חדושי רבנו חיים הלוי (פ"ד יבום וחליצה) - דמצינו תרי גווני עדיות בדבר שבערוה, דבזנות הרי קי"ל דלא איברו סהדי אלא לשקרי וכו', דבאמת נאסרת גם בלא עדים, ובגיטין וקידושין ע"י העדים הוא שמקיימא מילתא, וכדקי"ל דהמקדש והמגרש בלא עדים לא הוי קידושין וגירושין, והחילוק שביניהם הא הוי, דבזנות האיסור בא ממילא על כן לא איברו סהדי אלא לשקרי משא"כ בגיטין וקידושין דהבעל הוא שעושה עצם הגירושין והקידושין והאיסור וההיתר ע"כ צריכין עדים לקיומי מילתא. ולפי"ז צ"ע בחליצה, כיון דחזינן דפליגי תנאי ביבמות (קה): בקטנה שחלצה אם חליצתה חליצה אם לא, ובחרש וחרשת מבואר בגמ' (קד.) דלאו בני קריאה נינהו, וקשה דתיפוק לן דבלא"ה חרש שוטה וקטן לאו בני דעה נינהו, וחליצה צריכה דעת כמבואר בגמ' יבמות (קו.) דחלוץ לה ובכך אתה כונסה לא הויא חליצה ולא כלום. וכבר הקשו זאת בתוס' וכו' ותיצרו דאירי בשב"ד עומדים על גביו ומורים להם לעשות חליצה כתקנה וכו', וצ"ע דמ"ש מגירושין וקידושין עצמן דלא מהני בהו גדול עומד על גביו וכו', הרי להדיא דבעודו קטן מיהת לאו בר הויה הוא כלל ולא מהניא מה שאחרים עומדים ע"כ, ומ"ש חליצה ולשמה דמהניא בהו אחרים עומדים ע"ג. ונראה מוכרח מזה דחלוק דין גירושין וקידושין מדין חליצה ולשמה, דבגו"ק צריך הקידושין וגירושין נעשה ע"י הבעלים, והם האוסרים והם המתירים ועל כן צריך דעתם. ולא מהניא מה שאחרים מלמדין אותן, כיון דהם בעצמן לאו בני דעה נינהו, משא"כ בחליצה ולשמה, אין בהם דין דעת בעלים, ורק כונה הוא דבעינן על עצם מעשה החליצה, והפטור ממילא בא מדין תורה, וזהו שהביאו התוס' דהיכא דא"צ רק כונה לחוד מהני מה שאחרים מורים אותם, וכמו דמהניא לאשווי לשמה ושם ג"כ לא בעינן רק כונה לחוד. ולפי"ז י"ל דכיון דבחליצה לא בעינן כונת בעלים רק על עצם מעשה החליצה אבל דעת בעלים לא בעינן בהו, ומשום דהפטור בא ממילא ולא שהיבם פטרה.

ב. חי' הרשב"א חולין (לא) - מכאן דקדקו בתוס' דלא בעי' רצון בעלים מדקאמר מי שידיו טמאות דמשמע אפי' אחר שאינו בעל הפירות, ועוד דעיקרו מדכתב וכי יותן מים ואמרי' (ב"מ כ"ב ב') יותן דומיא דכי יתן וכל היכא דקרי יותן משמע באיזה ענין שיותן בין ע"י רצון בעלים בין ע"י רצון אחרים וכו' אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ב של טומאת אוכלין אחד המים וא' שאר ז' משקין והוא שיותן עליה ברצון הבעלים.

ג. גמ' ב"מ (כב-כב) - תא שמע עודהו הטל עליהן ושמת הרי זה בבכי יותן, נגבו אף על פי ששמה אינן בכי יותן וכו', דכתיב כי יתן עד שיתן, אי הכי, רישא נמי, התם כדרב פפא. דרב פפא רמי כתיב כי יתן וקרינן כי יותן, הא כיצד, בעינן, כי יותן דומיא דכי יתן, מה יתן לדעת אף כי יותן נמי לדעת.

ד. רשב"ם (ויקרא י"א, ל"ד) - "מכל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא" - מי שרוצה לתת טעם במצות לפי דרך ארץ ולתשובת המינין לא הזקיק הק' טומאה למיני אוכלים ומשקין עד שתיקנם לצורך מאכל, ונתינת מים היא תחילת תיקונם ועיקר חשיבותם לצורך אכילה:

ה. רמב"ן (ויקרא י"א, ל"ח) - וטעם ההכשר, בעבור כי לכלוך השרץ והמטמאים ידבק במאכלים בלחות, ולא כן ביבשים, ועשתה התורה הרחקה יתירה לטמא המוכשרים במים וניגבו, שלא ניתן דברינו לשיעורין. והנה גם דין ההכשר נוהג בטומאת הנבלות, והזכירו הכתוב כאן לענין שאמרנו.

ו. רמב"ם פהשמ"נ חולין (פ"א מ"ב) - ודע כי שחיטת הנכרי נבלה, ואפילו היה יודע ואפילו היה ישראל עומד על גביו, לפי שסתם מחשבת נכרי לעבודה זרה. והטעם שלא אמרנו בה אסורה בהנאה כמו תקרובת עבודה זרה כמו שבארנו במסכת עבודה זרה, לפי שעובדי עבודה זרה נחלקין לשני חלקים, האחד הם היודעים את מעשיהם כלומר חישבו הצומח בשעת עשייתה והורדת הרוחניות על ידה ויתר אותן ההזיות ודברי השטות המטמאים את השכל שמדמים בעלי הסוג הזה. והחלק השני הם העובדים אותן הצורות העשויות כפי שלמדו ללא ידיעה היאך נעשו ולא לאיזו מטרה נעשו זולתי ספורי מעשה חכמיהם בלבד, וכך הם רוב עובדי עבודה זרה, והחלק האחרון הזה אמרו בהם חכמים דברים בנוסח זה, גוים שבחוצה לארץ לאו עובדי עבודה זרה הן אלא מעשה אבותיהן בידיהם. ועל אלה אמרו ששחיטתן מטמא במשא בלבד ואינה נאסרת בהניה.

ז. רמב"ם (פ"ג ממרים ה"א-ג) - במה דברים אמורים באיש שכפר בתורה שבעל פה במחשבתו ובדברים שנראו לו, והלך אחר דעתו הקלה ואחר שרירות לבו וכופר בתורה שבעל פה תחילה כצדוק ובייתוס וכן כל התועים אחריו, אבל בני התועים האלה ובני בניהם שהדיחו אותם אבותם ונולדו בין הקראים וגדלו אותם על דעתם, הרי הוא כתינוק שנשבה ביניהם וגדלוהו ואינו זריז לאחוז בדרכי המצות שהרי הוא כאנוס ואע"פ ששמע אח"כ [שהוא יהודי וראה היהודים ודתם הרי הוא כאנוס שהרי גדלוהו על טעותם] כך אלו שאמרנו האוחזים בדרכי אבותם הקראים שטעו, לפיכך ראוי להחזירן בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה.

ח. חזו"א (יו"ד סי' ב' אות י"ד) - ונראה דאין דין מורידין אלא בזמן שהשגחתו יתב' גלויה כמו בזמן שהיו נסים מצוין ומשמש בת קול, וצדיקי הדור תחת השגחה פרטית הנראית לעין כל, והכופרין אז הוא בנליזות מיוחדות הבטיית היצר לתאוות הפקרות וכו', אבל בזמן ההעלם

שנכרתה באמונה מן דלת העם אין במעשה הורדה גדר הפרצה אלא הוספת הפרצה וכו', וכיון שכל עצמנו לתקן אין הדין נוהג בשעה שאין בו תיקון ועלינו להחזירם בעבותות אהבה ולהעמידם בקרן אורה במה שידינו מגעת.

ט. רמב"ם באגרת (בסוף מאמר קידוש ה' עמוד מז) - ואין ראוי להרחיק עוברי עבירה ומחללי שבת ולמאוס אותם, אלא יש לקרבם ולזרזם לעשות המצות, וכבר אמרו חז"ל שהפושע ברצון כשיבא אל בהכ"נ להתפלל מקבלין אותו, ואין נוהגין בו מנהג בזיון, וסמכו על הפסוק לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב, אל יבוזו לפושעי ישראל שבאים בסתר לגנוב מצות עכ"ל.

י. חזון איש (יו"ד סי' א' אות ו', וסי' ב' אות כ"ח) - וכמו"כ אותן שאבותיו פרשו מדרכי הציבור והוא נתגדל ללא תורה דינו כישראל לכל דבר וכו'. ותינוק שנשבה מביא קרבן וכו' ומצוין אנו להחיותו ואף לחלל עליו השבת בשביל הצלתו וכו' דאין רשאי לשנאותו אלא אחר שאינו מקבל תוכחה ובסוה"ס אהבת חסד כתב וכו' כי אצלנו הוא קודם תוכחה שאין אנו יודעין להוכיח ודיינינן להו כאונסין.

יא. רמב"ם (פ"ג תשובה ה"ז-ח') - חמשה הן הנקראים מינים האומר שאין שם אלוך ואין לעולם מנהיג, והאומר שיש שם מנהיג אבל הן שנים או יותר, והאומר שיש שם רבון אחד אבל שהוא גוף ובעל תמונה וכו'. [השגת הראב"ד] והאומר שיש שם רבון אחד אלא שהוא גוף ובעל תמונה. א"א ולמה קרא לזה מין וכמה גדולים וטובים ממנו הלכו בזו המחשבה לפי מה שראו במקראות ויותר ממה שראו בדברי האגדות המשבשות את הדעות.

יב. קובץ מאמרים להג"ר אלהנן וואסערמאן הי"ד (מאמר בענין שיבוש בדעות) - ושמעתי בשם כ' מו"ר הגר"ח הלוי ז"ל מבריסק בדעת הרמב"ם כי בכפירה לא שייך שוגג, דהא מכ"מ אינו מאמין וא"א להיות בכלל ישראל בלא אמונה, ואומרים בשמו בזה"ל "דער וואס איז נעביך אאפיקורס איזה אויך אאפיקורס".